

دانشگاه فرهنگیان
دوفصلنامه علمی
نظریه و عمل در تربیت معلمان
سال نهم، شماره پانزدهم، بهار و تابستان ۱۴۰۲

نقش رشته تحصیلی دوره متوسطه با عملکرد حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان

ناهدی نامتی^۱

فاطمه امامقلی‌وند^۲

سید محسن موسوی^۳

مریم رستمی^۴

فائزه محمد اسمعیلی^۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش رشته تحصیلی دوره متوسطه با عملکرد حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان انجام شد. روش پژوهش از نوع آمیخته بود. جامعه آماری پژوهش کلیه فارغ‌التحصیلان رشته آموزش ابتدایی سال ۹۵ تا ۹۸ دانشگاه فرهنگیان کشور و مدیران آن‌ها بود که با توجه به نوع رشته تحصیلی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱/۲۲

۱. استادیار، گروه آموزشی روان‌شناسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسؤل)
n.sameti@cfu.ac.ir

۲. دانش‌آموخته دکتری روان‌شناسی تربیتی، مدرس دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
Fatemeh111@ymali.com

۳. استادیار گروه آموزش شیمی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
smm4566@cfu.ac.ir

۴. دانش‌آموخته دکتری روان‌شناسی تربیتی، مدرس دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
M.rostami.phd@gmail.com

۵. دانشجوی دکتری، رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه شهید رجایی، تهران، ایران
m.smaelyfaeze@yahoo.com

دوره متوسطه از هر یک از رشته‌های ریاضی، تجربی و انسانی ۴۰ نفر به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند معلمان در بخش کمی به پرسش‌نامه استانداردهای ارزشیابی و عملکرد حرفه‌ای معلمان نولان و هوور (۲۰۱۱) پاسخ دادند که براساس پژوهش علوی فرد (۱۳۹۶) پرسش‌نامه از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است. در بخش کیفی، معلمان و مدیران به مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بر اساس پرسش‌نامه باز پاسخ به صورت آنلاین پاسخ دادند. بر اساس نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری اثر تعاملی نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت از لحاظ آماری معنی‌دار نبود. همچنین نتایج تحلیل واریانس تکراره اثر مستقل جنسیت، نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و میزان عملکرد حرفه‌ای معلمان از لحاظ نوع استان از لحاظ آماری معنی‌دار نبود. بر اساس یافته‌های کیفی؛ فارغ‌التحصیلان و مدیران تأثیر مثبت رشته دبیرستان را در عملکرد حرفه‌ای معلمان ابتدایی مؤثر دانسته‌اند.

کلید واژه‌ها: دانشگاه فرهنگیان، رشته تحصیلی دوره متوسطه، عملکرد حرفه‌ای، فارغ‌التحصیلان آموزش ابتدایی.

۱. مقدمه

کیفیت نظام تربیت معلم چندی است که در صدر مطالبات سیاست‌گذاران و علاقمندان این حوزه در عرصه ارزیابی‌های داخلی و بین‌المللی قرار گرفته است (اینگوارسون^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). به‌طور کلی تدریس به‌عنوان چالش‌برانگیزترین حرفه در جامعه معاصر تلقی می‌شود که افراد حرفه‌ای مسئولیت پیشرفت تحصیلی را دارند (اگوستین، سندرا، باسیلیوس^۲، ۲۰۱۹)؛ بنابراین معلمان روزبه‌روز، مجبور به تلاش برای دیدار با اصول آموزش مؤثر هستند؛ برای اینکه بهترین تجربه یادگیری به اندازه کافی فراهم شود؛ زیرا معلمان از دانش‌آموزان انتظار دارند که معلم بر یادگیری آن‌ها تأثیر بگذارد (ورنگ، لبا و پور^۳، ۲۰۱۷). انتظارات زیاد والدین از تأثیر معلم در تحصیل فرزندانشان برای معلم وظیفه خطیر، و سنگینی است. بعضی از والدین، در صورت عدم موفقیت فرزندان خود، معلم را مسئول این شکست و حتی مقصر ترک

1. Ingvarson

2. Agustinus, Sandra, Basilius

3. Werang, Leba, & Pure

تحصیل فرزندان خود قلمداد می‌نمایند (نویتاسار^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). از آنجایی که یادگیری دانش‌آموزان و بهبود کیفیت آموزشی را باید در فرایند یاددهی - یادگیری جست‌وجو کرد و معلمان مهم‌ترین عامل در بالابردن کیفیت یادگیری دانش‌آموزان هستند؛ پرداختن به رشد و بالندگی مستمر حرفه‌ای آنان از اهمیت و اولویت زیادی برخوردار است (نولان و هوور، ۲۰۱۱، ترجمه عبدالهی، ۱۳۹۵)؛ بنابراین بررسی عملکرد حرفه‌ای معلمان در ارتباط با نوع رشته مقطع تحصیلی دوره دبیرستان، جنسیت و محل اشتغال معلمان ابتدایی با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام شده بسیار با اهمیت است. زیپلین، هاسادا، نیومن، جنی و وایجو^۲ (۲۰۱۹) عملکرد حرفه‌ای معلمان^۳ را در سه مؤلفه: مدیریت کلاس، رشد حرفه‌ای و تسلط علمی می‌دانند که می‌تواند در طول فرایند مثبت یادگیری، رضایت دانش‌آموزان را به دنبال داشته باشد؛ بنابراین معلمان هر جامعه‌ای، اصلی‌ترین عنصر تأثیرگذار بر توسعه و بقا یک جامعه‌اند. به‌گونه‌ای که عملکرد بهینه آنان می‌تواند تضمین‌کننده موفقیت جامعه باشد (غلامی، عقابی، امیرهاشمی و یداللهی، ۱۳۹۱).

از این رو پرداختن به عملکرد حرفه‌ای معلمان به مثابه اندیشه‌ورزی در خصوص مهم‌ترین اولویت‌های نظام آموزشی است. از ده‌های گذشته تا کنون موضوع تربیت و تأمین معلمان دوره‌های مختلف تحصیلی به‌ویژه مقطع ابتدایی از مهم‌ترین موضوعات مورد بحث اندیشمندان تعلیم و تربیت، برنامه‌ریزان، جامعه‌شناسان در آموزش و پرورش بوده است و به علت ارزش و اعتباری که برای معلم و تربیت او قائل هستند؛ سرمایه‌گذاری در جهت تربیت و تأمین این رکن مهم را سودمندترین نوع سرمایه‌گذاری می‌دانند و بر این باورند که معلمان ابتدایی نقطه آغاز هر تحول آموزشی هستند (دیپایی صابری و همکاران، ۱۳۹۵، حسین‌پور، فضل‌الهی قمشی، ۱۳۹۷، ساکی، عصاره و شعبانی مشکول، ۱۳۹۴، آمادی^۴، ۲۰۱۳؛ فیشر، توماس، جانگ، ساک و دوبر^۵، ۲۰۱۹؛ کوان، وادهلم و کارمودی، ۲۰۱۴^۶؛ چرنیاوسکی و همکاران، ۲۰۱۸^۱).

1. Novitasar, et al
2. Zeplin, Husada, Nyoman, Jenny, & Widjojo
3. professional performance of teachers
4. Amadi
5. Fisher, Thomas, Long, Schack, & Dueber
6. Kwon, Wadholm, & Carmody

نتایج پژوهش قیاسی و همکاران (۱۳۹۶) در ارتباط با نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه نیز نشان داد که فراگیران رشته‌های علوم تجربی و ریاضی فیزیک از سبک یادگیری تجربه عینی پایین‌تری نسبت به فراگیران رشته‌های علوم انسانی برخوردارند؛ اما سبک یادگیری تجربه عینی فراگیران رشته‌های ریاضی فیزیک و علوم تجربی تقریباً یکسان است. پژوهش پور ابوالقاسم حسینی (۱۳۹۶) نیز نشان داد که تفاوت میانگین دو گروه در هیچ‌یک از ویژگی‌های شخصیتی معنادار نیست. در دانش‌آموزان رشته علوم تجربی نمره خلاقیت بالاتر بود. همچنین مهمویی و نوری (۱۳۹۶) به این نتیجه رسید که بین عملکرد شغلی و انگیزش شغلی معلمان مشمول رتبه‌بندی مقطع ابتدایی به لحاظ جنسیت، سابقه شغلی و میزان تحصیلات تفاوت معناداری وجود ندارد.

به‌طور کلی اکثر مطالعات انجام‌شده در خصوص عملکرد حرفه‌ای معلمان در کشورمان مربوط به دوره‌های قبل از تأسیس دانشگاه فرهنگیان است. علی‌رغم وجود پژوهش‌های متعدد در زمینه بررسی عملکرد حرفه‌ای معلمان به‌طور مجزا، دامنه تحقیق‌هایی که متغیر عملکرد حرفه‌ای را در ارتباط با نوع رشته مقطع تحصیلی دوره دبیرستان، جنسیت و محل اشتغال معلمان ابتدایی به‌صورت هم‌زمان مطالعه کرده باشند؛ محدود است. از این رو یافته‌های پژوهش حاضر از جنبه نظری می‌تواند بستری مناسب درباره عملکرد حرفه‌ای را در اختیار محققان و دانش‌پژوهان حیطه مدیریت منابع انسانی، مدیریت آموزشی و علوم تربیتی قرار دهد و زمینه‌ساز پژوهش‌های بیشتر در زمینه عملکرد حرفه‌ای خصوصاً در ارتباط با مؤلفه‌های اثرگذار در حیطه‌گزینش، جذب، آموزش و... دانشجو معلمان و سپس ارزیابی عملکرد فارغ‌التحصیلان دانشگاه فرهنگیان تلقی گردد؛ لذا در این مطالعه، عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل رشته آموزش ابتدایی از دانشگاه فرهنگیان بر اساس نوع رشته تحصیلی (تجربی، ریاضی و علوم انسانی) سنجیده شده است. از آنجایی که در راستای نوع رشته تحصیلی معلمان و تأثیر آن بر عملکرد حرفه‌ای آنان پژوهشی یافت نشد؛ بنابراین سؤال اصلی پژوهش این است که آیا عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل رشته آموزش ابتدایی از دانشگاه فرهنگیان بر اساس نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه (تجربی، ریاضی و علوم انسانی) تفاوت دارد؟

۱.۱. روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی با رویکرد آمیخته توضیحی یا تبیینی انجام شد. در این طرح ترکیبی دومرحله‌ای برای کمک به تبیین نتایج کمی اولیه، داده‌های کیفی به کار برده شد. با توجه به اهداف و سؤال‌های مطرح شده در این مطالعه، در بخش کمی روش انجام پژوهش توصیفی از نوع علی مقایسه‌ای بود و در بخش کیفی نیز از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته از طریق پرسش‌نامه باز پاسخ استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان فارغ‌التحصیل رشته آموزش ابتدایی سال ۹۵ تا ۹۸ دانشگاه فرهنگیان کشور است. در پژوهش‌های علی-مقایسه‌ای حجم نمونه حداقل ۳۰ نفر در هر گروه توصیه می‌شود در صورت افت آزمودنی‌ها از ۳۰ نفر در هر گروه کمتر نشود (دلاور، ۱۳۹۸). در این پژوهش حجم نمونه با توجه به احتمال ریزش در گروه نمونه‌گیری برای هر گروه ۵۰ نفر در نظر گرفته شد تا حجم نمونه با توجه به گروه‌های مورد بررسی به دست آید. افراد نمونه شرکت‌کننده در پژوهش بر اساس محل خدمت از پنج استان گیلان، فارس، خراسان رضوی، همدان و تهران با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای مرحله‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای، استان‌های مورد نظر در پنج ناحیه جغرافیایی کشور مشخص و اعضای نمونه به صورت مبتنی بر هدف از هر رشته و جنس انتخاب شدند. سرانجام پس از حذف پاسخ‌های ناقص، ۱۲۰ پرسش‌نامه تکمیل شده توسط معلمان و ۳۴ مصاحبه توسط مدیران آنان جهت تجزیه و تحلیل مورد بررسی قرار گرفت. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل رشته دبیرستان، رشته ابتدایی دوره کارشناسی دانشگاه فرهنگیان، سال فارغ‌التحصیلی، استان محل تحصیل و میزان رضایت و تمایل شرکت‌کنندگان بود. اطلاعات و پاسخ‌های ناقص به سؤالات پرسش‌نامه پژوهش نیز از جمله ملاک‌های خروج بود. با عنایت به محدودیت‌های حاصل از شیوع بیماری کرونا با بهره‌گرفتن از امکان ارسال پیامک انبوه از طریق پنل پیامکی و سپس پیگیری‌ها و تماس تلفنی، لینک مصاحبه که در محیط گوگل فرم آماده شد جهت تکمیل در اختیار اعضای نمونه آماری قرار گرفت؛ داوطلبان بنا بر اصل رعایت اصول اخلاقی و آزادی شرکت‌کنندگان اختیار داشتند پرسش‌نامه را تکمیل نمایند یا از پاسخ‌گویی به آن سرباز زنند.

به منظور بررسی متغیر عملکرد حرفه‌ای از پرسش‌نامه استانداردهای ارزشیابی و عملکرد حرفه‌ای معلمان (نولان و هوور، ۲۰۱۱؛ ترجمه عبدالهی، ۱۳۹۵) که دارای هشت بعد و ۴۲ گویه است؛ استفاده شد. مؤلفه‌های این پرسش‌نامه عبارت‌اند از درک محتوا، برنامه‌ریزی، استراتژی متنوع ارزیابی مستمر، محیط یادگیری، تفاوت‌های فردی، یادگیری مادام‌العمر، ارتباط با والدین. این پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم طراحی گردیده و شیوه نمره‌گذاری این پرسش‌نامه به‌گونه‌ای است که در صورت کاملاً مخالفم نمره صفر و کاملاً موافقم نمره ۴ نمره‌گذاری داده می‌شود (علوی فرد، ۱۳۹۶). در پژوهش مذکور روایی پرسش‌نامه از نظر کارشناسان نشان‌دهنده این بود که روایی پرسش‌نامه مطلوب است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای این پرسش‌نامه، ۰/۷۵ گزارش شده است لذا، این پرسش‌نامه از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است (علوی فرد، ۱۳۹۶). در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ ۰/۹۷ برای پرسش‌نامه عملکرد حرفه‌ای معلم به دست آمد.

۲. یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه نشان داد که در رشته ریاضی ۱۳ درصد شرکت‌کنندگان زن و ۲۰ درصد مرد، در رشته تجربی ۱۶ درصد شرکت‌کنندگان زن و ۱۸ درصد مرد، در رشته انسانی ۲۳ درصد شرکت‌کنندگان زن و ۱۱ درصد مرد بودند. همچنین در این مطالعه شرکت‌کنندگان ۳۰ درصد از استان خراسان رضوی، ۲۷ درصد استان تهران، ۱۸ درصد استان فارس، ۱۴ درصد استان همدان و ۱۱ درصد از استان گیلان بودند.

جدول (۱) میانگین و انحراف معیار گروه‌ها بر اساس نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت

رشته تحصیلی دوره متوسطه	جنس	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
ریاضی	زن	۱۶	۳/۹۸	۰/۴۹۹
	مرد	۲۴	۳/۴۶	۰/۵۱۹
	کل	۴۰	۳/۵۵	۰/۵۱۶
تجربی	زن	۱۹	۳/۶۴	۰/۴۴۰
	مرد	۲۱	۳/۵۵	۰/۴۴۲
	کل	۴۰	۳/۵۹	۰/۳۹۴

۰/۳۷۹	۳/۵۷	۲۷	زن	انسانی
,۰/۵۷۹	۳/۴۵	۱۳	مرد	
۰/۴۴۹	۳/۵۳	۴۰	کل	
۰/۳۹۸	۳/۶۲	۶۲	زن	کل
۰/۴۹۹	۳/۴۹	۵۸	مرد	
۰/۴۵۲	۳/۵۶	۱۲۰	کل	

جهت پاسخگویی به سؤال‌های کمی پژوهش از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری و تجزیه و تحلیل واریانس تک متغیری استفاده شد.

قبل از پاسخگویی به این سؤال که بین عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل دانشگاه فرهنگیان بر اساس نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت تفاوت وجود دارد یا نه؟ نتایج بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها نشان داد که چولگی داده‌ها کمتر از ۲ و ۲- و کشیدگی داده‌ها بین ۲ و ۲- بود؛ بنابراین توزیع داده‌ها نرمال بود. برای بررسی پیش فرض همگنی واریانس خطا، از آزمون لون^۱ استفاده شد. مقدار F محاسبه شده (۱/۲۸۶) در سطح $P < 0/05$ معنی دار نبود.

جدول (۲) نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل دانشگاه فرهنگیان بر اساس نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه	۰/۱۲۲	۲	۰/۰۶۱	۰/۲۹۳	۰/۷۴۷	۰/۰۰۵
جنسیت	۰/۵۶۳	۱	۰/۵۶۳	۲/۷۱۵	۰/۱۰۲	۰/۰۲۳
اثر تعاملی نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت	۰/۰۸۳	۲	۰/۰۴۲	۰/۲۰۱	۰/۸۱۸	۰/۰۰۴
خطا	۲۳/۶۴۴	۱۱۴	۰/۲۰۷			
کل	۱۵۴۱/۳۹۷	۱۲۰				

بر اساس نتایج جدول ۲ سنجش اثر تعاملی نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت از لحاظ آماری معنی دار نبود. بدین معنی که میزان عملکرد حرفه‌ای معلمان

1. levene test

ازلحاظ نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه با احتساب جنسیت تفاوت معنی داری ندارد. همچنین نتایج تحلیل واریانس تکراره اثر مستقل جنسیت، نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه از لحاظ آماری معنی دار نبود. بدین معنی که میزان عملکرد حرفه‌ای معلمان از لحاظ نوع جنسیت و نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه به طور مستقل تفاوت معنی داری ندارد.

هت تعیین نقش نوع استان در عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل دانشگاه فرهنگیان از آزمون تجزیه و تحلیل واریانس یکراهه استفاده شد و نتایج در جدول ۳ آورده شده است. ابتدا به منظور بررسی پیش فرض همگنی واریانس خطا، از آزمون لون استفاده شد که نتایج نشان داد مقدار F محاسبه شده $(1/801)$ در سطح $P < 0/05$ معنی دار نبود.

جدول ۳) نتایج تحلیل واریانس تک متغیری عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل دانشگاه فرهنگیان بر اساس استان محل تحصیل

متغیر وابسته	مجموع مجزورات	درجات آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
عملکرد حرفه‌ای (استان)	۰/۱۷۷	۴	۰/۰۴۴	۰/۲۱۰	۰/۹۳۲	۰/۰۰۷
خطا	۲۴/۱۸۳	۱۱۵	۰/۲۱۰			
کل	۱۵۴۱/۳۹۷	۱۲۰				

بر اساس نتایج به دست آمده در جدول ۳ عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل دانشگاه فرهنگیان بر اساس استان محل تحصیل از لحاظ آماری معنی دار نبود. بدین معنی که میزان عملکرد حرفه‌ای معلمان از لحاظ نوع استان تفاوت معنی داری ندارد. در بخش تحلیل کیفی مصاحبه‌ها به روش پرسش‌نامه آنالیز نیمه ساختاریافته باز پاسخ انجام و تحلیل مضامین صورت پذیرفت. فرایند تحلیل ایجاد کدهای اولیه، جستجوی مضمون‌ها، بازبینی و تشریح مضمون‌ها، بررسی شاخص‌های مقوله ایجاد زیرساخت‌های مناسب، تم است.

جدول ۴) رشته تحصیلی دوره دبیرستان چه تأثیری در عملکرد حرفه‌ای معلم دارد و چگونه؟ لطفاً نظر خود را در چند سطر توضیح دهید.

رشته تحصیلی دوره متوسطه	تأثیر مثبت	تأثیر منفی	بدون تأثیر	چگونگی
ریاضی	۱۷	۱	۱	رشته تحصیلی دبیرستان در صورتی که به‌عنوان دبیر مشغول به کار باشیم تأثیرگذار است نه به‌عنوان آموزگار. خیلی چون ریاضی خونده بودم واقعاً مشکلی در درس ریاضی ندارم. تأثیری نمی‌بینم؛ ولی به دلیل اینکه ریاضی خوندم مثل بقیه همکاران ترسی از آموزش ریاضی ندارم.
تجربی	۲۳	---	۶	به‌نظر می‌رسد که رشته تحصیلی دبیرستان در ایجاد یک چارچوب ذهنی اولیه برای درک بهتر مطالب درسی در حوزه معلمی، نقش مهمی را داراست چراکه ماهیت برخی دروس در دوره دبیرستان ارتباط و تطابق بیشتری با سرفصل‌های دروس دانشگاه فرهنگیان در رشته آموزش ابتدایی را دارد.
انسانی	۷	-----	۵	رشته تحصیلی در دوره دبیرستان تأثیر آن‌چنانی در فرایند تدریس من ندارد. در دبیرستان دروسی را می‌خوانیم که در آینده به‌کار نمی‌آید و برخی از درس‌هایی که لازم است را نمی‌خوانیم. باتوجه به اینکه علوم انسانی رشته‌ای است که اکثر دروس آن مربوط به روابط افراد، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ادبیات... به نظر من معلمانی که از طریق این رشته پذیرفته شدند مهارت کلامی و ارتباط عاطفی بهتر با دانش‌آموزان مخصوصاً دوره ابتدایی دارند.

بر اساس اطلاعات جدول ۴ مشاهده می‌شود فارغ‌التحصیلان هر نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه تأثیر مثبت رشته دبیرستانی بر عملکرد حرفه‌ای معلم را بیان داشته‌اند. اما استدلال آنان متفاوت است. فارغ‌التحصیلانی که رشته ریاضی را در دوره دبیرستان خوانده‌اند با اطمینان بیشتری از تأثیر رشته دبیرستانی بر عملکرد حرفه‌ای‌شان

سخن می‌گویند. فارغ‌التحصیلان رشته تجربی با درجه اطمینان کمتری نسبت به دانش‌آموختگان ریاضی از تأثیر رشته دبیرستانی بر عملکرد حرفه‌ای خود سخن می‌گویند. فارغ‌التحصیلانی که رشته دبیرستانی آنان رشته انسانی است نسبت به دانش‌آموخته ریاضی و تجربی تردید در مورد تأثیر رشته دبیرستانی بر عملکرد حرفه‌شان تا اندازه‌ای بیشتر می‌شود. مدیران مدارس ابتدایی رشته دبیرستان را در عملکرد حرفه‌ای معلمان ابتدایی مؤثر دانسته و معتقدند فارغ‌التحصیلان رشته‌های علوم تجربی و ریاضی به واسطه نوع رشته عملکرد بهتری در تفهیم مطالب ریاضی و علوم تجربی دارند و درصد بسیار کمی از مدیران معتقدند که رشته دبیرستان در عملکرد حرفه‌ای معلمان ابتدایی نقش ندارد.

جدول (۵) از دیدگاه شما میزان تأثیر رشته دانشگاهی و دروس گذرانده شده در دانشگاه بر عملکرد حرفه‌ای معلم مؤثرتر است یا رشته تحصیلی دوره دبیرستان؟ لطفاً نظر خود را با استفاده از تجارب شخصی بیان نمایید.

هیچ‌کدام	دروس دبیرستان	دروس دانشگاه	دروس دانشگاهی و دبیرستانی	رشته تحصیلی دوره متوسطه
در دانشگاه عنوان‌ها به صورت نظری و تئوری بود و در عمل اصلاً کاربرد ندارد. بعضی از دروس بی‌فایده بود مثل ریاضی در دانشگاه!	قطعاً رشته تحصیلی دوره دبیرستان به مراتب تأثیر بیشتر نسبت به دروس گذرانده شده دانشگاه دارد.	دروس گذرانده شده در دانشگاه چون تخصصی‌تر هستند و از این لحاظ که افراد مختلف با رشته‌های دبیرستانی مختلف در یک رشته واحد در دانشگاه تحصیل می‌کنند بیانگر این موضوع است که تأثیر رشته دانشگاهی بیشتر و مؤثرتر از رشته تحصیلی دبیرستان است.	هر دو. رشته تحصیلی دوره دبیرستان و رشته دانشگاهی مکمل یکدیگرند.	ریاضی

تجربی	به‌طورقطع هر دو مورد تأثیر بسزایی در این امر دارد، به‌ویژه دروس عملی و کاربردی در دانشگاه‌ها و تنوع مطالب در دبیرستان کارگشاست.	قطعاً رشته دانشگاهی، به دلیل اینکه در دانشگاه فرهنگیان به‌صورت تخصصی دروس موردنیاز (عملی و نظری) گذرانده می‌شود.	دبیرستان مؤثرتر است. اگر به‌صورت حرفه‌ای برگزار گردد قطعاً تأثیر زیادی خواهد داشت.	بیشتر تجربی و از طریق فضای مجازی بهره‌بردم از تجربیات معلمان برتر یاد گرفتم.
انسانی	هر دو... به‌نظرم مکمل یکدیگرند. هرچند خیلی وقت‌ها عمرمان برای یادگیری چیزهایی تلف شد که نیازی نبود؛ و بالعکس به یک سری موضوعات که لازم بود، بی‌توجهی شد.	بعضی واحدهای گذرانده شده در دانشگاه مؤثرتر است. اما در این میان، دروسی هم داشتیم که به نظر من نه‌تنها مفید نبودند، بلکه فقط باعث اتلاف وقت دانشجویها و خستگی آن‌ها می‌شدند. از طرف دیگر بعضی اساتید فقط به کنفرانس‌های دانشجویها بسنده می‌کردند!	به نظر بنده رشته تحصیلی در مدرسه و کلاس‌های گذرانده شده در مدرسه مفید است. ولی نظر بنده در مورد ۴ سال دانشگاه این است که جز ۶ واحد تخصصی مفید و کلاس‌های کارورزی بقیه ۱۴۲ واحد هیچ‌کدام مفید نبوده است.	هیچ‌کدام از رشته‌های دانشگاهی و یا رشته تحصیلی دبیرستان بر عملکرد حرفه‌ای من تأثیرگذار نبوده و نیست و من تدریس‌هایم را از طریق نگاه‌کردن به کلیپ‌ها و فیلم‌ها تدریس‌های برتر و معلمان موفق ادامه می‌دهم.

براساس اطلاعات جدول شماره ۵ کدهای استخراجی عبارت‌اند از: الف: هر دو متغیر رشته دبیرستان و رشته دانشگاهی بر عملکرد حرفه‌ای معلم تأثیرگذار است. ب: کد استخراجی دیگر رشته دانشگاهی مؤثرتر از رشته دبیرستان است. ج: کد استخراجی رشته دبیرستانی را مؤثرتر دانسته‌اند د: کد هیچ‌کدام از متغیرهای رشته دانشگاهی و رشته دبیرستان را در عملکرد حرفه‌ای معلم مؤثر نمی‌دانند.

۳. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف بررسی نقش رشته تحصیلی دوره متوسطه با عملکرد حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان انجام شد. آیا جنسیت رابطه بین نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل رشته آموزش ابتدایی از دانشگاه فرهنگیان را تعدیل می‌کند؟ آیا بین عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل رشته آموزش ابتدایی از دانشگاه فرهنگیان از لحاظ استان محل تحصیل تفاوت وجود دارد؟

نتایج نشان داد اثر تعاملی رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت از لحاظ آماری معنی‌دار نبود. همچنین نتایج سنجش اثر مستقل جنسیت و اثر مستقل رشته تحصیلی دوره متوسطه و میزان عملکرد حرفه‌ای معلمان از لحاظ نوع استان از لحاظ آماری معنی‌دار نبود. بدین معنی که میزان عملکرد حرفه‌ای معلمان از لحاظ جنسیت و نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و استان محل تحصیل به صورت مستقل تفاوت معنی‌داری ندارد. این نتایج با یافته‌های پژوهش قیاسی و همکاران (۱۳۹۶) که نشان داد که دانش‌آموزان رشته‌های علوم تجربی و ریاضی فیزیک از تجربه عینی پایین‌تری نسبت به دانش‌آموزان رشته‌های علوم انسانی برخوردارند؛ اما تجربه عینی دانش‌آموزان رشته‌های ریاضی فیزیک و علوم تجربی در حد تقریباً یکسان است همچنین پژوهش پورابوالقاسم حسینی (۱۳۹۶) که نشان داد که تفاوت میانگین دو گروه در هیچ‌یک از ویژگی‌های شخصیتی معنادار نیست؛ اما خلاقیت در دانش‌آموزان رشته علوم تجربی بالاتر بود و در نهایت پژوهش مهمویی و نوری (۱۳۹۶) که به این نتیجه رسید که بین عملکرد شغلی و انگیزش شغلی معلمان مشمول رتبه‌بندی مقطع ابتدایی به لحاظ جنسیت، سابقه شغلی و میزان تحصیلات تفاوت معناداری وجود ندارد. همسو بود.

در رابطه با نتایج کمی پژوهش تحقیقات انجام‌شده بسیار کم و نادر و غیرمرتبط و بعضاً متضاد و متعارض است. هرچند در پژوهش حاضر تفاوت معنی‌داری از لحاظ عملکرد حرفه‌ای معلمان فارغ‌التحصیل دانشگاه فرهنگیان رشته آموزش ابتدایی بر اساس نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و جنسیت در بخش کمی مشاهده نشد؛ اما در بخش کیفی نتایج استدلال معلمان بر اساس نوع رشته تحصیلی و تأثیر آن بر عملکرد حرفه‌ای معلمان متفاوت است و به نظر می‌رسد رشته تحصیلی دوره متوسطه آن‌ها را

در کیفیت ارائه اهداف حرفه‌ای‌شان از یکدیگر متفاوت و متمایز می‌سازد؛ و این واقعیت را آشکار می‌سازد که عملکرد فعلی حرفه‌ای معلمان ابتدایی در درجه اول منبعث از تأثیر نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه آنان و تحصیلات دانشگاهی آنان است و در درجه دوم چهار سال مطالعه در رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان توانسته تأثیر عمیق‌تر و مکمل رشته دبیرستانی آن‌ها باشد و عملکرد حرفه‌ای‌شان را شبیه به هم نماید و تفاوت‌ها را کاهش دهد. هرچند عده‌ای هم‌رشته دانشگاهی و هم‌نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه را در عملکرد حرفه‌ای خود مؤثر دانسته‌اند. در این میان کسانی بودند که اعتقاد به تأثیر نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه و رشته دانشگاهی نداشتند از سایر عواملی چون تجربه شخصی و تجربه از همکاران و یا ویژگی‌های شخصیتی خود و تعهد حرفه‌ای و استفاده از سایر پلتفرم‌ها را خاطر نشان ساختند. این نتایج با پژوهش‌های (آمادی ۲۰۱۳ به نقل نزارپرویی و اتهموز ۲۰۱۹؛ فیشسر، توماس، جانگ، ساک و دوبر ۲۰۱۹؛ کوان، وادهلم و کارمودی، ۲۰۱۴؛ چرنیاوسکی و همکاران، ۲۰۱۸) که به نقش عملکرد حرفه‌ای در پژوهش‌های کمی پرداخته‌اند؛ همسو است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت از آنجایی که معلمان مهم‌ترین و مؤثرترین عامل در مدرسه به حساب می‌آیند، بنابراین عملکرد حرفه‌ای معلمان در مدارس از اهمیت زیادی برخوردار است. چون در بسیاری از خروجی‌های مدرسه از جمله اثربخشی و کارایی مدارس، رشد شخصیت دانش‌آموزان، خودباوری دانش‌آموزان، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، رفتار شهروندی و خلاقیت دانش‌آموزان و... تأثیرگذار است (ساک، عصاره و شعبانی مشکول، ۱۳۹۴). منابع انسانی به‌ویژه معلم، در فرایند تعلیم و تربیت رکن اصلی و عامل بنیادین محسوب می‌شود و دستیابی به اهداف نظام آموزش و پرورش بدون وجود معلمانی برخوردار از توانمندی‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای میسر نمی‌شود.

در این پژوهش محدودیت‌های ناشی از شیوع بیماری کرونا، پراکندگی جغرافیایی استان‌های هدف در نمونه‌گیری و تعداد افراد نمونه آماری موجب شد به‌منظور تکمیل و پاسخ به سؤالات پژوهش به امکان ارسال پیامک انبوه از طریق پنل پیامکی و لینک مصاحبه که در محیط گوگل فرم طراحی شد، بهره بگیریم که این امکان، سوگیری در

پاسخ‌ها را مطرح می‌کند؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آینده به بررسی این موضوع با نمونه‌های بیشتر و در زمانی مناسب‌تر و توجه‌کردن پراکندگی‌های جغرافیایی انجام دهند. همچنین با توجه به کیفیت متفاوت نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه در عملکرد حرفه‌ای معلمان در گزینش معلمان ابتدایی ترکیبی از رشته‌های مختلف جذب شود. نظر به اهمیت پایه ریاضی و علوم در دوره ابتدایی و استدلال مدیران مدارس و معلمان، بسترسازی برای جذب بیشتر دیپلمه‌های این دو رشته برای تحصیل در رشته علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان و جذب در آموزش و پرورش مقطع ابتدایی تمهیداتی صورت گیرد. دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت به رفع موانع عملکرد حرفه‌ای معلمان از جمله بازنگری در سیستم ارزشیابی و واحدهای برنامه درسی رشته آموزش ابتدایی همچنین نحوه تشویق و تنبیه معلمان، اصلاح ساختار آموزش ضمن خدمت فرهنگیان توجه ویژه نمایند. در تحقیقات آتی پژوهش با ترکیبی از معلمان با سطوح عملکرد حرفه‌ای متفاوت در زمینه تأثیر نوع رشته تحصیلی دوره متوسطه صورت پذیرد.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از نتایج طرح پژوهشی با شماره قرارداد ۱۴۳۸/۱۲۰/۵۰۰۰۰ است که با حمایت مالی دانشگاه فرهنگیان انجام شده است. نویسندگان این پژوهش از کلیه معلمان و مدیران آموزش و پرورش که ما را در این پژوهش یاری رسانده اند، تشکر می‌کنند.

منابع

- پور ابوالقاسم حسینی، شیما (۱۳۹۶)، *رابطه ویژگی‌های شخصیتی و خلاقیت در بین دانش‌آموزان رشته علوم انسانی و علوم تجربی*، کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، کازرون.
- حسین پور، فاطمه؛ و فضل الهی قمشی، سیف الله (۱۳۹۷)، *قدرت تبیین‌کنندگی هوش فرهنگی و یادگیری سازمانی برای پیش‌بینی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان*، فصلنامه توسعه حرفه‌ای معلم، ۳ (۲)، ۱۹-۳۴.
- دلاور، علی (۱۳۹۸)، *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*، تهران، انتشارات ویرایش.

دیپایی صابر، محسن، عباسی، عفت، فتحی واجارگاه، کوروش؛ و صفایی موحد، سعید (۱۳۹۵)، *تبیین مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای معلمان و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران*، فصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳(۲)، ۱۰۹-۱۲۳.

ساک، رضا، عصاره، علیرضا؛ و شعبانی مشکول، روح‌الله (۱۳۹۴)، *بررسی رابطه اخلاق حرفه‌ای مدیران و رهبری تحولی با عملکرد شغلی معلمان در مدارس متوسطه شهرستان ملارد*، مجله رهبری و مدیریت آموزشی، ۹(۱)، ۲۷-۵۰.

عبداللهی، بیژن؛ و صفری، اکرم (۱۳۹۵)، *بررسی موانع اساسی فراروی رشد حرفه‌ای معلمان*، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۵(۲)، ۱۳۴-۹۹.

علوی فرد، سید احسان (۱۳۹۶)، *بررسی رابطه نظارتی مدیر- معلم با عملکرد حرفه‌ای معلمان در مدارس ابتدایی شهر تهران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوارزمی.

غلامی، خالد، عقابی، محبوبه، امیرهاشمی، حمیده؛ و یداللهی، شیرین (۱۳۹۱)، *بررسی رابطه بین روحیه معلمان و عملکرد شغلی آنان در مدارس دبستان شهرستان دشتستان*، نخستین همایش ملی شخصیت و زندگی نوین، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج.

قیاسی سررکی، ابراهیم، اسکندری، شهاب، اردشیری، هادی؛ و غریب شاهی، افشین (۱۳۹۶)، *مقایسه سبک‌های یادگیری بین دانش‌آموزان رشته‌های ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی*، پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روان‌شناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.

مهمویی، حسین؛ و نوری، محمدرضا (۱۳۹۶)، *بررسی و مقایسه عملکرد شغلی و انگیزش معلمان مشمول رتبه‌بندی با سایر معلمان مقطع ابتدایی شهرستان تربت حیدریه سال تحصیلی ۹۶-۹۵*. پنجمین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی روان‌شناسی، مشاوره و آموزش ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.

Agustinus, k. Sandra, I. Basilius, R. (2019). *Job satisfaction and performance of elementary school teachers. International Journal of Evaluation and Research in Education*, 8,(4), 575-580.

- Amadi, N. M. (2013). *In-service training and professional development of teachers in Nigeria: through open and distance education*. *Bulgarian Comparative Education Society*. Paper presented at the Annual Meeting of the Bulgarian Comparative Education Society (11th, Plovdiv, Bulgaria, May 14–17, 2013). Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED567172.pdf>
- Czerniawski, G., Gray, D., MacPhail, A., Bain, Y., Conway, P., and Guberman, A. (2018). *The professional learning needs and priorities of higher-education based teacher educators in England, Ireland and Scotland*. *Journal of Education for Teaching*, 44(2), 133-148.
- Fisher, M. H., Thomas, J., Jong, C., Schack, E. O., and Dueber, D. (2019). *Comparing preservice teachers' professional noticing skills in elementary mathematics classrooms*. *School Science and Mathematics*, 119(3), 142-149.
- Ingvarson, L., Schwille, J., Tatto, M. T., Rowley, G., Peck, R., and Senk, S. L. (2013). *An analysis of teacher education context, structure, and quality-assurance arrangements in TEDS-M countries: Findings from the IEA Teacher Education and Development Study in Mathematics (TEDS-M)*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Kwon, S., Wadholm, R. R., and Carmody, L. E. (2014). *Assessing competencies: An evaluation of ASTD's Certified Professional in Learning and Performance (CPLP) designation*. *Evaluation and program planning*, 44, 48-58.
- Novitasar, D., Asbari, M., Purwanto, A., Fahmatif, F., Sudargini, Y., Hidayati, L., and Wiratama, J. (2021). *The Influence of Social Support Factors on Performance: A Case Study of Elementary School Teachers*. *International journal of social and management studies*, 1(1), 42-52.
- Nzarirwehi, J., Atuhumuze, F. (2019). *In – service teacher Training and Professional Development of Primary School Teachers in Uganda*. *IAFOR Journal of Education*, 7(1), 19-36.
- werang, B.R. Leba ,M.R & pure, A.E.G. (2017). *factors influencing teacher absent in the Vemot elementary schools of Indonesia: Empirical Proo from southern Papua*. *international journal of management in education*, 11 (3), 223-247.
- Zeplin, J., Husada, T., I Nyoman, S., Jenny, M., and Widjojo, S. (2019). *Measuring Teachers' Competency in Determining Students' Satisfaction through Electronic Internet Survey Method*, *International Journal of Information and Education Technology*, 9(3), 236-240.